

AİLE İÇİ ŞİDDETTE DİLİN ROLÜ

Ali ÇİÇEK¹

ÖZ

Bu çalışmada, toplumun temelini oluşturan aile yapısında meydana gelen ve sürekli bir artış eğilimi gösteren aile içi şiddette dilin rolü üzerinde durulacaktır. Burada temel amaç, bu problemlerin çözümünde çok zengin tarihi ve kültürel birikimlerin sözcüsü olan dilimizin yapabileceği olumlu katkıları ortaya koyabilmektir. Aile içi şiddet konusunda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu; dilin terbiye, incelik, düzgün davranış olarak tarif edebileceğimiz edebi rolünden çok; özellikle kadına, çocuğa ve diğer aile fertlerine karşı işlenen suçları, bunların sebeplerini ve çözüm yollarını kapsamaktadır.

Bilindiği üzere içinde olumlu öğelerin büyük çoğunlukta olmalarına karşın, dilin olumsuzluk öğeleri de vardır ve bazen bunlar daha etkin olabilmektedirler. Zira bilindiği üzere bir atasözümüzde geçen, “*Kılıç yarası geçer, dil yarası geçmez.*” vb. çok etkili sözlerimiz mevcuttur. Dolayısıyla aile içi şiddetin çözümüne katkı için, dilin büyük çoğunlukla sahip olduğu olumlu öğeleri, sakinleştirici ve tedavi edici bir ilaç gibi kullanmak mümkündür.

Bu çalışmanın hazırlanmasında, konuyla ilgili olarak yapılmış incelemelere müracaat edilip, bilirkişi olarak boşanma kararlarının tercümelerinden edindiğim kazanımlardan, aile ve insan hayatıyla bağlantılı atasözlerinden ve deyimlerden, konuyla uyuşan edebî eserlerden ve ilgili diğer kaynakların yararlanılacaktır. Ayrıca bu hususta yürütmekte olduğum ağız çalışmalarından da alıntılar yapılacaktır.

Bu konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda, aile ortamında kurulacak iletişimde dilin sihirli etkisi devamlı göz önünde bulundurulmalı, bunun için de tarihi dil mirasları derinlemesine araştırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Aile, Şiddet

¹ Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, acicek@erzincan.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3487-7794

THE ROLE OF THE LANGUAGE IN DOMESTIC VIOLENCE

ABSTRACT

This study will focus on the role of language in domestic violence that occurs in the family structure that forms the basis of society and shows to have a tendency to increase .In the solving these problems, the main purpose here is to reveal the positive contributions of our language, which is the spokesperson of very rich historical and cultural accumulations. Most of the studies on domestic violence; rather than the literary role of language, which we can describe as upbringing, refinement and proper behavior; It covers especially crimes committed against women, children and other family members, their reasons and solutions.

As it is known, although there are the majority of positive elements in it, the language also has negativity elements and sometimes these can be more effective. Because as it is known, in one of our proverbs, " *Kılıç yarası geçer, dil yarası geçmez.*"(Words cut more than swords). etc. we have very effective words. Therefore, in order to contribute to the solution of domestic violence, it is possible to use the positive elements of the language as a calming and therapeutic medicine. In the preparation of this study, in order to refer to the studies on the subject, my acquisitions as an expert from the translations of divorce decisions, proverbs and idioms related to family and human life, literary works that match the subject and other related sources will be used. In addition, the dialect works I have been conducting on this issue will also be used. In studies on this subject, the magical effect of language in communication to be established in the family environment should be kept in mind, and historical language heritage should be investigated in depth for this.

Keywords: Language, Family, Violence.

Giriş

Aile içi şiddet, günlük hayatta karşılaşılan ve toplumun en önde gelen sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Şiddetin, toplumunun özü olan aile yapısını her geçen gün biraz daha tahrip ettiğine şahit olmaktayız. Ailede şiddeti körükleyen fillere karşı dilin yapıcılığı, olayları teskin etmedeki rolü inkâr edilemez. Aile içi şiddetten birinci derecede kadınlar, ardından çocuklar ve duruma göre diğer aile fertleri de bir şekilde payına düşeni almakta veya bundan farklı derecelerde etkilenmektedirler. Her aile bir vücut gibidir, bu yapıyı belli bir düzen içerisinde onunla birlikte hareket eden organlar meydana getirmektedirler. Sistemde oluşacak bir düzensizlik vücudun her tarafını etkileyecektir. Ancak işin doğal seyri olarak, doğrudan darbe alan vücut uzvu en fazla etkilenir, acıyı daha ağır bir şekilde o yaşar. Fakat bu, vücudun diğer organlarının etkilenmediği anlamına gelmez. Vücudun her bir organı bu acıdan payına düşen kadar sıkıntı çeker.

Bu noktada, başta devletin ve toplumda yaşayan hemen her bireyin öncelikli amacı; kalıcı ve huzurlu bir aile düzeni kurabilmek için aile içi şiddet sonucu meydana gelen bu yangını söndürmek olacaktır. Hadiselere kayıtsız kalmak, vakaları ötelemek telafisi zor kayıplara sebep olabilir. Bu nedenle birtakım gayretli ve fedakâr insanlar, devletin kendilerine sağladığı imkânlar ve şahsî çabaları dâhilinde, ailelerde meydana gelen şiddet olaylarıyla ilgili ortaya çıkan yaraya merhem olabilecek bazı araştırmalar ve çalışmalar yapmaktadır.

Biz de bu çalışmada, toplumun en öncelikli temel yapısını teşkil eden ailede zaman zaman meydana gelen aile içi çatışmalarda dilin, bu tür olumsuzlukları önleyici ve sorunları çözücü rolünün ne olabileceği işlevi üzerinde durmaya çalışacağız. Aile bireylerinin hukukunu korumak kaydıyla, olaya bütüncül bakıp çözüm önerilerini ve uygulamalarını ona göre ortaya koymak daha sağlıklı sonuçlar verecektir. Bu kapsamda aile içi şiddet konusunda yapılan çalışmalardan birkaçı çok kısa olarak ele alınarak tanıtılmıştır. Bu açıklamalardan sonra sırasıyla diğer hususlar ve elde edilen veriler üzerinde durulacaktır.

1. Literatür

Toplumsal düzeyde günümüzün en önemli ve en ciddi problemlerinden biri olması sebebiyle *aile içi şiddet* konusunda birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir. Bu çalışmaların büyük bir kısmı makale, bir kısmı da tez ve kitap olarak yayımlanmıştır. Bu inceleme ve araştırmaların büyük bir çoğunluğu internet ortamında da mevcuttur. Bunlardan *Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Psikososyal Desteğin Önemi Effects of Domestic Violence on Children and Significance of Psychosocial Support* başlıklı çalışmada, aile içi şiddetin ve çocuk üzerinde meydana getirdiği fiziksel, duygusal ve sözel etkilerin ve şiddet sonrası çocukta görülen sorunların üzerinde durulmuştur (Lök vd., 2016, s. 156-160). Konuyla ilgili bir diğer çalışma da, *Dil ve Sözel Şiddet*'tir. Bu incelemede; duygularını dille ifade edemeyen aile fertlerinden bazılarının kaba kuvvete başvurduğu, sağlıklı iletişimin

kurulabilmesi için dilin iyi bir biçimde kullanılması gerektiği ve başka dillerden alınan kelimelerle bir millete ait düşünce sisteminin net bir biçimde oluşturulamayacağı ifade edilmiştir (Çiftınar, 2003:53).

Aile içi şiddet konusunda, Aile Araştırma Kurumu tarafından yapılan kapsamlı bir araştırmada da (*Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*) Amerika başta olmak üzere dünyada, özellikle kadınlara karşı uygulanan şiddet konusu ele alınmış ve bunun, sanayileşmiş batı ülkelerinde büyük bir toplumsal sorun olarak ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Ayrıca bu durumun Türkiye ile karşılaştırılması yapılmış ve konuyla ilgili birtakım sonuçlar ortaya konulmuştur. Mevcut çalışmanın ana eksenin dil ve dilin kullanımı olduğundan, aile içi şiddet konusunu işleyen ancak dil etkinliğini merkeze almamış olan bu incelemelerden yapılan alıntılar yeterli görüldü.

2. Metodoloji

Aile içi şiddette dilin rolü başlıklı bu çalışma, daha çok kuramsal çerçevede oluşturulmuştur. Ayrıca bilirkişi olarak bulunduğum zamanlarda, bu konuyu doğrudan ilgilendiren bazı boşanma kararlarından edindiğim kazanımlar yanında, aileyi ve aile yaşantısını ilgilendiren atasözlerinden ve deyimlerden, konuyla uyuşan edebi eserlerden ve ilgili diğer kaynaklardan yararlanılmıştır. Bunun yanında yürütmekte olduğum ağız çalışmalarında aile içi şiddet konusuyla ilgili kaydettiğim bilgilerden de bazı aktarmalar yapılmıştır.

Bilindiği üzere toplumun güncel problemlerinin en önde gelenlerden biri; ailedeki tartışmalar, geçimsizlikler, boşanmalar ve diğer olumsuzluklardır. Bunların hemen hepsi aile içi şiddetin birer sonucudur. Konuyla ilgili yapılan çalışmalardan da anlaşılacağı üzere bu sorunu halletmek veya onları en aza indirmek için yoğun çabalar sarf edilmekte ve birçok çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu süreçte aile ortamında kullanılan dilin önemi ve rolü de çok etkin bir unsur olarak öne çıkmakta ve birtakım uzlaştırıcı tavsiyeler sunmaktadır.

Dil, aileden başlamak üzere toplumla olan iletişimimizi, kullanımına dayalı olarak olumlu veya olumsuz bir şekilde ortaya koyan en önemli ve en etkili araçtır. Bu önemli araç, insanla birlikte var olmuş ve var olmaya devam edecektir. Aynı şekilde, geçmişle gelecek arasında bir köprü kurmak; geçmişteki aile hayatının ve kültürel unsurların özelliklerini ve birtakım güzelliklerini günümüze aktarmak, ailenin ve daha geniş çerçevede toplumsal katmanların bu örneklerden yararlanmasını sağlamak da iletişim görevi yapan dilin öncelikli işlevleri arasındadır.

Bu çalışmanın ana unsuru durumunda olan dilin, birçok tanımı yapılmış ve bu konuda çeşitli çalışmalar ortaya konmuştur. Türkçe Sözlük'te dil, "İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları antlaşma, lisan, zeban." olarak tanımlanmıştır. Ergin dili, "İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve

sözleşmeler sistemidir.” (Ergin, 1999:7) diye özgün bir şekilde tanımlamıştır. S. Sami Kamûs-i Fransevî’inde dili; lisan, zeban, lügat karşılıklarını verdikten sonra onu; ana dil, diğer bir ifadeyle canlı ve yaşan dil veya önceden kullanıldığı hâlde, şu an hiçbir yerde kullanılmayan dil, yani ölü dil (Fr. langue morte) biçiminde açıklamıştır.

Dilin en önemli işlevi olan iletişim; bilgi, düşünce, istek, görüş, mesaj vb. şeylerin (Aksan, 2011: 28) birinden bir başkasına veya bir noktadan bir başka noktaya iletilmesidir. TDK sözlüğünde iletişimin tanımı: “ Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim.” biçiminde geçmektedir. İletişimle ilgili bir başka tanım da şöyledir: “ Bir bilginin, bir niyetin ilkel ya da ergin bir işaret dizgesinden yararlanarak bir zihinden başka bir zihne ya da bir merkezden başka bir merkeze ulaştırılmasıdır” (Kayaalp, 1998, s. 107) İletişim; bir kimseye, bir alıcıya herhangi bir bilgiyi veya bir haberi iletme eylemi, münasebet, intikal, tebliğ, muhabere, malumat vb. olarak da tanımlanabilir. Kapsamında haber, bildirme, ulaşım, irtibat vb. birçok özelliği bulduran iletişim kavramı, kısaca alıcıyla verici arasındaki mesajlaşma olarak da tarif olunur.

Aile içinde dilsel iletişimin etkili olabilmesi ve olumlu sonuçların elde edilebilmesi için alıcıyla verici-gönderici arasındaki iletişim kanallarının açık bulunması, bu hususta önde gelen temel prensiplerdendir. Bu sebeple ailede rahat bir iletişimin sağlanabilmesi için, öncelikle aile fertleri arasında saygı, sevgi, birbirine katlanabilme, problemleri ortak anlayış zemininde ele alabilme gibi fedakârlık gerektiren unsurlar öne çıkmaktadırlar. Çünkü bunlar, aile içi iletişimin olmazsa olmazlarıdır, ancak bu sayede doğru ve sağlıklı sonuçlara varılabilir. Yani güvenilir bir iletişim, dilin dengeli bir biçimde kullanılmasıyla sağlanabilir. Dilin, iletişim kurallarının dışında rastgele bir şekilde kullanılması, aile içinde birtakım sorunların doğmasına sebep olabilir.

Konuşma eyleminin ortaya çıkmasında ve gerçekleşmesinde ruhun dil üzerinde önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Zira karşılaşılan nesnelere zihinde belli bir düzene göre sıralamada, kavramada ve onları çok hızlı bir şekilde vericiye iletmede, ruh-dil ikilisi olağanüstü bir görev yapmaktadır. Bu sayededir ki insan, konuşma gibi mükemmel bir faaliyeti çok rahat bir şekilde icra etmektedir. Dilin bu denli üstün özelliği ile ilgili olarak çok şeyler yazılmış, konuşulmuştur. Bu hususta gerek dinî kaynaklar gerekse dil bilim ve dilin bağlantılı olduğu birtakım alanlarla ilgilenen pek çok araştırmacı çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Bunlardan biri de Walter Porzig’dir. O, dil için *Dil Denen Mucize* ifadesini kullanmış ve konuşmada, ruh ile dil ikilisinin iç içe görev yaptığını (Porzig, 1995: 137) ifade etmiştir. Dil, ruhun anahtarı ve onun sözcüsüdür. Kökeni, ilk insanın ortaya çıkışı kadar eski olan dil, Allah’ın insana bir vergisidir (Alan, 2005: 16). Başta İslamiyet olmak üzere diğer dinler ve öğretiler de dilin mükemmel bir iletişim aracı olduğunu beyan etmişlerdir.

Dilin en önemli yanını teşkil eden konuşma esnasında, konuya sıkı sıkıya bağlı kalınıp gerekli zihni hazırlık yapıldığında bu etkinliğin otomasyona dayalı bir şekilde kendiliğinden meydana geldiği

görülmektedir. Özellikle belli bir eğitim düzeyine sahip olanların çoğunluğu, hiçbir kayıt ve kuralı göz önünde bulundurmadan meramlarını daha doğru ve daha rahat bir şekilde ifade etmektedirler. Ancak dili güzelleştirmek, onu daha da geliştirmek, problem üreten değil, problem çözen bir iletişim aracı hâline getirmek elimizdedir. Yani konuşucu, dili iyi kullanırsa onu iyi sonuçlara; olumsuz kullanırsa istenmeyen sonuçlara götürebilir. Bu sebeple kişi, gerek aile içi gerekse aile dışı; çevre, okul ve arkadaş toplantılarda doğru bir iletişim kurabilmek, örnek bir fert olabilmek için ortaya koyacağı dilsel etkinliklere gereken özeni göstermelidir.

Dil, çok olumlu özelliklerine karşın, bazen aile içi şiddetin çözümüne yardımcı olamamakta, hatta bunun daha da şiddetlenmesine vesile olmaktadır. Çünkü dilde, olumlu öğelerin büyük çoğunlukta bulunmalarına karşın, olumsuzluk bildiren öğeler de vardır ve bazen bu olumsuz unsurlar daha etkin olabilmektedirler. Mesela; atasözlerimizde olumlu ifadelerin yanında, olumsuzlukları öne çıkaran ve çok etkili olan sözler de mevcuttur. Bu hususu, dilimizin söz varlığına kısaca bir göz attığımızda görebiliriz. Türkçeye özgü sözlükler, atasözü ve deyimler, özlü sözler, argo sözler, terimler vb. ile ilgili irili ufaklı sözlükler ve çalışmalar bu hususta başvurulacak kaynaklardır.

Atasözleri uzun tecrübeler ve birtakım olaylar sonunda etkili bir biçimde söylenen, genelde kısa cümlelerden örülü özlü ve renkli ifadeler olup toplumun kültürünü ve yapısını çeşitli yönleriyle yansıtmaktadırlar (Aksan, 2011: 81). Atasözleri, insanlar arasında olması gereken iletişimi sağlayarak onlara daha mutlu yaşama yollarını gösterdiği gibi bu konuda rehberlik edebilecek kalıp ifadeler de sunmuştur.

Bu özlü sözler iki tarafı keskin bir bıçak gibidir, etkileri kullanıcıya göre değişir. Böylesine güçlü bir araç; aile içi iletişimin sağlıklı bir biçimde yürütülmesinde yahut bu iletişim aksadığında etkili tavsiyeler sunar. Yani atasözlerinden bazılarının aile içi iletişimde kullanılmaları bu yapının devamına önemli katkılar sağlarken, bazılarının kullanılmaları da bu yapının devam ettirilmesinde birtakım sıkıntılara vesile olmaktadır. Konuşma, anlama ve yorumlamada olumlu veya olumsuz anlamlar taşıyan atasözü ve deyimlerden birkaç örnek:

Açma kutuyu, söyletme kötüyü: Bu sözün başka türevleri de vardır. Kişi kontrollü hareket eder, muhatabını çileden çıkaracak davranışlardan uzak durursa, bu durum hem kendi hem de karşısındaki için daha uygun olur ve böylece huzursuzluk kapısı da kapatılmış olabilir.

Avrat var ev yıkar, avrat var ev yapar: Bu söz ailede, kadının rolünün çok önemli olduğunu ifade etmektedir. Becerikli ve uyumlu kadınlar ailesine çekidüzen verirken, bazıları da ailenin düzenini bozar, birtakım alevi tartışmalara vesile olabilirler; bu durum erkekler için de aynen geçerlidir.

Kötü söyleme eşine, ağu katar aşına: Dostumuz, arkadaşımız veya eşimiz hakkında kötü söz söylememeliyiz. İyi olsun kötü olsun, söylenen her söz aksiseda misali geri döner ve onlar da bizim hakkımızda kötü düşünebilir, bize zarar verebilirler.

Ekmek tavşan olsun, sen de tazı ol [Ağız çalışması yaptığımız yörede (*Ekmek tavşan ola, sen de tazı bir türlü kavuşamayasın.*)] şeklinde geçmektedir. Bu söz bir beddua ifadesidir. Hiçbir şeye elin kavuşmaya, karnını bile doyuramayasın, anlamında kullanılmaktadır.

Bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez: Bıçak yarası öldürmediği takdirde, ne kadar derin olursa olsun bir zaman sonra iyileşebilir. Ancak kötü sözlerle açılan yara, gönlü kırdığı ve şuuraltına yerleştiği için kalıcıdır, dargınlığa ve kin tutmaya sebep olur. Diğer bir anlatımla kalp kırıcı sözler hiçbir zaman unutulmaz (Çotuksöken, 2004: 23) ve muhataba cevap verme isteğini canlı tutar.

Bana benden (olur) her ne olursa, başım rahat bulur dilim susarsa: Bazen insanın, kendine yaptığı kötülüğü başkaları yapamayabilir. Çünkü kişinin işlediği olumsuz bir fiil, söylediği kötü bir söz başına çok büyük bir işler açabilir. İnsanın çektiği dilinin yüzündendir. Dolayısıyla dilin kullanımına sahip olmak ve onu kontrol etmek, bizi konuşturan ve anlaştıran dile sahip olmaktan daha önce gelir.

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır: Kaba ve kırıcı olmayan, gönül okşayıcı sözlerden ibaret hitap biçimleri, herkesin hoşuna gider. Bu tür sözler en katı kalpli insanı bile yola getirebilir. Aile içi iletişimde, bu ve benzeri olumluluk telkin eden kalıp sözlerin kullanılışı tercih edilmelidir.

İki gönül bir olursa, samanlık seyran olur: Birbirini gönülden sevenler, maddî imkânsızlıklarına rağmen, karşılaşacakları birtakım zorlukları yenme hususunda müşterek kararlılıkla hareket ederlerse daha huzurlu ve mutlu olabilirler.

Dilim seni dilim dilim dileyim, başıma geleni senden bileyim: İnsanın başına ne gelirse dilinin ve konuşmasının yüzünden gelir. Bu sebeptir ki olaylar karşısında herkesin sabırlı davranmak suretiyle kızgınlık göstermeden diline hâkim olması gerekir. Bu söz, aile içi şiddetin önlenmesinde üzerinde özenle üzerinde durulması gereken anahtar atasözlerinden biri olup aile bireyleri tarafından iyi kavrılmalıdır.

Yabancı bir özlü sözde, “*Zenginlik, yegâne mutluluk kaynağı değildir* (Fr. La richesse ne suffit pas pour atteindre le bonheur) denilerek aile mutluluğunu yalnızca para ve servete bağlamamak gerektiği anlatılmaktadır. Bu sebeptir ki maddî ihtiyaçlar karşılanırken ölçüye dikkat etmek gerekir.

Deyimlere gelince, *Dili bir karış olmak:* birtakım insanların, olur olmaz her şeye karışıklarını, bilgileri olsun veya olmasın hemen her konuda akıllarına geleni bir bilgiçlik edası içinde fütursuzca söyleme cüretini gösterdiklerini ifade etmektedir. Ayrıca bu söz bazılarının, söylenen her söze nezaket kurallarına uymadan ve muhatabının durumunu ve konumunu düşünmeden kırıcı bir biçimde karşılık verdiklerini de anlatmaktadır.

Bir küpü, bir de kamçısı noksan (Ağız derlemelerimden): Daha çok hile ile iş yapanlar için kullanılır. Ciddi kırılmalara sebep olan bu özlü söz, aile içi tartışmalarda özellikle kadınları suçlamak için söylenir. Bazen erkekleri itham için de kullanılmaktadır.

Er ile avrat, et ile tırnak (Ağız derlemelerimden): Bu söz; eşlerin birlikteliğini, olaylar karşısında sağlam bir yapı ortaya koymalarını, et ve tırnak misali yekvücut olduklarını en güzel bir şekilde açıklayan sözlerden biridir.

Dili kılıçtan keskin olmak: Dilin çok önemli ve çok etkileyici bir öge olduğunu belirten bu deyim, onu dikkatle kullanmak gerektiğini ifade etmektedir. Bazılarının konuşmaları, kılıç darbesinden daha fazla acı verir ve muhatabını yaralar.

Dilin cirmi küçük, cürmü büyük: Konuşma ve tat alma organı olan dilin cirmi (yapısı, hacmi) küçük, ancak yaptığı görevler çok önemlidir. Bu söz, Erzincan yöresinde geçen “Kendi bodik akli godik.” (boyu çok kısa, ama kendi çok akıllı) özlü sözüne yakın bir anlamı taşımaktadır. Ayrıca dil, bazen sarf ettiği sözlerle kendini kullananı, sıkıntıdan sıkıntıya sokabilmektedir.

Boyu yerlere döşenmek (Ağız derlemelerimden): Bu söz, muhatabın ölümünü isteyen ağır bir beddua ifadesi olup iletişimde çok ciddi olumsuzluklar içermektedir.

Kanın karnına aka: Bu söz, ağız taraması çalışmalarından alınmadır. Aynı şekilde, bu kalıp ifade de muhatabı derinden inciten ağır bir beddua ifadesi olup dilsel iletişimi çok olumsuz yönde etkilemektedir.

Güttüğü domuzu bilmek: Kalıp söz özelliği taşımayan bu cümle bulunduğum yörede kullanılmaktadır. İnsan çevresindekileri daha iyi tanır. Yakın bir komşunun eşinin kocasına karşı kullandığı bu sözün, ciddi tartışmalara sebep olduğuna şahit oldum.

Sıcak ocak başından kaçmamak (ağız derlemelerimden): Hiç kimse entipüften sorunlardan ötürü rahatını bozmak istemez. Ayrıca bu sözde, ortada ciddi bir gerekçe olmadan kimsenin eşinden boşanmayacağı anlayışı da mevcuttur.

Diline sahip olan insan esenliktedir [(*Hıfzü'l-lisan selametü'l-insan.*) Selâmetü'l-insân fi muhâfazatı'l-lisân: 18. yy Osmanlı eserlerinden birinin ismi]: İyi veya kötü şeylerin birinci derecede müsebbibi dildir. Dili kullanan, susması gereken yerde susar, konuşması gereken yerde konuşursa çoğunlukla esenlik ve emniyet içerisinde olur.

Yukarıya dil ve aile konusunda, Türkçenin en etkili söz varlıklarından olan atasözü ve deyimlerden yalnızca birkaçı alındı ve kısa açıklamaları verildi. Bu sözlerde; diline sahip olmak, muhatabını küçük görmemek, muhatabı hakkında olumlu veya olumsuz düşünmek, dilin neler yapabileceğini tasavvur etmek ve onun gücünü tanımak, dilin kullanım sınırlarını tanımak, para ve mutluluk ilişkisini iyi anlamak, aklına gelen şeyleri her yerde konuşmamak, rahatını bozmak/bozmamak vb. konular ele alınmıştır.

Çevremizde meydana gelen aile içi tartışmalara ve şiddet olaylarına baktığımızda; bu hadiselerin öncelikle kolluk kuvvetlerine, ardından da mahkemelere intikal ettiği görülmektedir. Özellikle aile mahkemelerinin gündemine alınan aile içi geçimsizlikler ve tartışmalar, çoğunlukla

eşlerin boşanmasına sebep olmaktadır. Nitekim yeminli tercüman olarak Fransızcadan Türkçeye, Türkçeden Fransızcaya çevirdiğim mahkeme kararlarının büyük bir kısmının boşanma ile sonuçlandığını gördüm. Daha çok yurt dışına çalışmak üzere gidenlerden bazılarının, yabancı ülkelerde oturma izni almak, yabancı vatandaşlık hakkını elde edebilmek, yapacakları yurt dışı evliliklere resmiyet kazandırmak için, şayet varsa buradaki eşlerinden boşanma isteklerinden doğmaktadır. Bu durum çoğu kere ailede sıkıntıların başlangıcı olmaktadır. İşte tam bu noktada ailede; sözlü ve yazılı tartışmalar ve sataşmalar, karşılıklı suçlamalar vb. başlar. Neticede aile birlikteliğinin sonunu getiren boşanmalar ve ardından gelen sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu karar metinlerine baktığımızda ailedeki şiddet dilinin bazı kelime ve cümlelerle ortaya çıktığı, sonucunda eşler arasında kırılmalara neden olduğu görülmektedir. Özellikle çekirdek ailelerde bu tür sıkıntıların meydana gelmesine biraz da aile büyüklerinin bazı olumsuz söz ve davranışların sebep olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Aile içi şiddeti ve geçimsizlikleri körükleyen pek çok sebep vardır. Yürütmekte olduğumuz ağız çalışmalarından da tespit edebildiğim kadarıyla dilin rastgele ve olumsuz bir şekilde kullanılması birçok probleme sebep olmaktadır. Bunlardan bir kısmı çok yaralayıcı sözlerden meydana gelmektedirler. Yukarıda örneklerini verdiğimiz bu türden sözleri aile fertleri kullandıklarında aile düzenlerinde sıkıntılar baş göstermekte ve zamanla katmerleşerek çözümü zor sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

İletişimin sağlıklı ve anlaşılır olabilmesi için anlamlı söz, anlamlı ses veya ses topluluğu olarak anlamlandırılan kelimelerin iyi seçilmesi gerekir. Bunun ortalama bir düzeyde yapılabilmesi için Türkçe kelimelerin yapısının, üretiminin iyi bilinmesi gerekir. Hayatın tüm alanlarıyla ilgi baş döndürücü gelişmeler ve teknolojik buluşlar sonucu ortaya çok ciddi sayıda yeni yeni kavramlar çıkmaktadır. Bu nesnelere ve kavramların isimlendirilmeleri ise kelimeler sayesinde olabilmektedir. Bu noktada mevcut kelimeler yetersiz kaldıklarından, yeni kavramları karşılamak için dilin kurallarına dayalı olarak yeni sözcük yapmak, ağız çalışmalarına başvurmak, eski eserlerden yeni dile uyarlanabilecek kelimeler bulmak veya zorunlu kalırsa yabancı dillerden kelimeler almak, tercih edilecek yollardır. Aksi takdirde sosyal, kültürel ve teknolojik iletişimi sağlamak mümkün olmaz. Bu sebeple Türkçenin kelime üretimi üzerinde kısaca durulacaktır.

Yeni kavramları karşılamak için sondan eklemeli bir dil olan Türkçenin elinde, kök yapılarından ve oluşturulan gövdelerden yeni kelimeler yapmak gibi çok önemli bir imkân bulunmaktadır. Yapım ekleri sayesinde binlerce kelime yapılabilir. Hatta anlamlılık hususu göz önüne alındığında; kök ve gövdelerden yapılabilecek kelimelerden bir kısmı rezerv olarak kalmakta, bunlar direkt kullanılmadıklarından başka bir ek almak suretiyle kullanım alanına çıkabilmektedirler: *iri-le-ş-mek*, *kaba-la-ş-mak* gibi. Bazen de dilin, özellikle anlamlılık yapısını sıkıntıya sokan kelime yapımları, birtakım zorlamalar sonucu ortaya çıkmaktadırlar. Fiile dayalı bir dil olan Türkçe, yaklaşık 52 adet

fiilden isim yapım ekine sahiptir (Ergin, 1999:251): Fiilden isim yapan eklerden yaklaşık 20 kadarı hariç, diğerleri çekim eki derecesine yakın bir oranda işlek olup, özellikle sadeleştirme sırasında önemli görevler üstlenmişlerdir, buna diğer yapım ekleri de dâhildir. Kurallara uygun olarak yapılmış sözcükler sayesinde, aile içi dilsel iletişimde bir rahatlama olabilir.

Dilin söz varlığına katkıda bulunacak bir diğer kelime yapma yöntemi olan kelime diriltmek ve derlemek, dilin tarihî metinlerine ve ağız çalışmalarına yönelmekle olur. Türkçenin söz varlığını daha da zenginleştirmek, eskimiş veya unutulmuş olsa da dilin öz değerlerini yeniden keşfetmek, nesnelere ve kavramları daha rahat bir biçimde karşılamak için bu noktadaki araştırmalar artırılmalı ve Türkçeyi konuşanların, kendilerini daha rahat ifade edebilmelerine katkıda bulunmak için sınırlı sayıda da olsa elde edilen sözcüklerden uygun olanlar genel dile aktarılmalıdır.

Üzerinde durulması gereken dil araştırmalarından biri de ağız çalışmalarıdır. İlk bakışta ağız çalışmalarından sağlanan dil malzemesinin, Türkçenin söz varlığına aktarılmasının kolay olmadığı, bu olsa bile, kazanımın sınırlı olacağı ifade edilebilir. Ağızlarda, yörelere ait unutulmuş veya unutulmak üzere olan pek çok değer bulunmaktadır: aile hayatıyla ilgili gelenekler, diğer kültürel unsurlar; bir kaç yukarıda ifade edilmiş olan atasözleri, özlü sözler, deyimler vb. sayılabilir. Ağız derlemeleri sırasında, birçok aile içi problemlerle de karşılaştım. Örneğin, köyde yaşamakta olan evlilik çağındaki genç kızlardan bazıları; şehirde çekirdek aile olarak yaşamayı, köyden uzak kalmayı vb. evlilik şartı olarak öne sürmektedirler. Bu durum gittiği yerde ister istemez çevresinden kopmayı, kültürel problemleri yahut değerler çatışmasını ortaya çıkarmaktadır. Bunun dışı vurumu da iletişimle olmakta, bazen bir söz her şeyin başlangıcı olabilmektedir.

Yeni kavram ve nesnelere karşılanmanın başka bir yolu da yabancı dillerden kelime almaktır. Dile, hızla kelime aktarmanın en kolay yolu budur. Ayrıca yabancı asıllı kelimelerin bazıları dilde çok rahat bir biçimde tutunabilmektedirler. Bunun temel sebeplerinden biri; bir kavramı karşılamak üzere dile giren yabancı asıllı kelimenin yerine kullanılabilecek Türkçe asıllı kelimenin bulunup bulunmadığı yeteri kadar araştırılmadan olduğu gibi alınmasıdır. Yabancı asıllı kelimelerin gelişine tamamen karşı olmak doğru olmadığı gibi, kapıları ardına kadar açmak da doğru değildir. Ayrıca dili yabancılaştıracak, dilsel iletişimi zorlaştıracak birtakım alıntılar yapmak da doğru değildir. Çünkü insanlar gerek bilimsel çalışmaları gerek toplumsal veya kişisel anlaşmayı ve iletişimi, en iyi ve en kolay şekilde kendi dillerinde yaparlar. Bir insan, dillenme dönemini hangi dille geçirmişse en iyi onu bilir ve onunla daha rahat iletişim kurar. Bu da işin tabii seyridir. Ancak toplumun kültürel yapısıyla ilgili bir değerlendirme ve derecelendirme yapıldığında bazı farklılaşmaların ortaya çıktığını görebiliriz. Başta dilsel iletişim olmak üzere hayata bakış açısı, yerli ve milli unsurları irdeleme, evlilik ve aile hayatıyla ilgili görüşlerde farklılaşma vb. etkenler öne çıkabilir. Bu hususlar, farklı anlayışların tesirinde kalanlarla mevcut anlayışı devam ettirmek isteyenler arasında meydana gelen ve *'kuşaklar arası çatışma'* diye

adlandırılan bir olgudur. Kuşaklar arası anlayış farklılığı, öncelikle toplumun temelini teşkil eden ailelerde kendini göstermekte, ardından diğer katmanlara da sirayet etmektedir.

Aile içi iletişimde eşler arasındaki yaş farkı, çevre, geldikleri kültür muhiti, ekonomik durumlar da göz önüne alınmalıdır. Ancak eşler arasındaki olumsuz iletişimin, aile içi çatışmalardaki rolünü çok iyi belirlemek gereklidir. Mesela; bir kelimenin birden fazla kavramı tek başına karşılıyor olması; dilde bir zenginlik olarak görülse de, bazen günlük hayatta birtakım sıkıntılara sebep olabilmektedir. Aynı şekilde aile içi iletişimin sıkıntılı olduğu zamanlarda; içinde kinayeli, mecazlı, dokunaklı vb. yapılardan uzak olan kelimelerden örülü bir dil kullanmamak gerekir. Bu durumlarda kelimeler, kısa cümleler içinde ve gerçek anlamlarında kullanılmalıdır. Aile içi şiddetle ilgili çalışmalarda bazen aile ortamında kullanılan ve anlamı henüz oturmamış çoğu yabancı asıllı kelimeler de birtakım sıkıntılara neden olmaktadır. İster yabancı asıllı ister Türkçe asıllı olsun, anlam farklılıklarına ve birtakım kırılmalara sebep olabilecek kelime, deyim, atasözü vb.nin iyi seçilmesi gerekir. Özellikle, eskilerin ifade ettiği gibi *kem alat ile kemalat olmaz* (Beğenilmeyen ve noksan olan araçla iyi bir sonuç elde edilemez.). Aile içi şiddet konusuyla ilgili seçilecek vaka örneklerinde, aktarılacak verilerde yabancılar tarafından yapılmış çalışmalar elbette dikkate alınmalıdır. Ancak bunlar, Türk toplumunun istifadesine sunulurken toplumlar arası kültürel farklılıklar da göz önünde bulundurulmalıdır.

Sonuç

Aile içi şiddet konusunu edinen çeşitli çalışmalar, devlet ve özel sektör birimlerinin bu konudaki araştırma ve incelemeleri, bize aile içi şiddetin toplumun en önde gelen sorunlarından biri olmaya başladığını göstermektedir. Çeşitli akademik düzeydeki araştırma ve incelemeler konuyu, sebepleri ve sonuçları itibarıyla ele alarak birtakım veriler ortaya koymuşlardır. Bu noktada öncelikli olarak üniversiteler, devletin ilgili diğer kurumları ve konuyla uğraşan hemen herkesin konunun önemini kavramış olması, sorunun çözümü veya en aza indirilmesi hususunda güven vermektedir.

Bu çalışmada ağırlıklı olarak dilin, aile içi şiddetle ilgili rolü üzerinde duruldu. Yukarıda ifade edildiği üzere; büyüdü düzen, mucizevi bir unsur şeklinde adlandırılan ve aynı zamanda en temel ve en kapsamlı iletişim aracı olma özelliğini taşıyan dilin kullanımı, aile yapısı başta olmak üzere hayatın her noktasında kendini ağırlıklı olarak hissettirmektedir. Aile içi şiddetin çözümünde dilin olumlu öğelerinden yararlanmak gerekir. Ailede bireylerin mutluluğu ve eşlerin birlikteliği için, Türkçemizde çok yoğun bir miktarda mevcut olan ve olumluluk, mutluluk, güzellik vb. içeren kelime, deyim ve atasözlerinden örülü bir *aile içi dil* oluşturulmalıdır.

Aile içi iletişimde kullanılacak kelimeler belirlenirken aktif kullanımı olanlar seçilmeli, kullanım alanından kalkmış olanlar tercih edilmemelidir. Çünkü anlamı yeterince bilinmeyen kelimelerden örülü bir dille istenilen anlaşma ve iletişim sağlanamaz.

Öte yandan ailenin kavgasız ve nizasız bir düzen içerisinde devamlılığını sağlamak, en azından bu noktada birtakım katkılar sunmak için resmi ve özel kurumlar tarafından oluşturulan aile içi şiddeti önlemeye yardım edebilecek dil kursları ve benzeri yapılanmaların, etkin bir biçimde hizmet sunmaları sağlanmalıdır. Böylelikle yeni evlenen çiftlere, hâlen evli olanlara ve ailenin diğer bireylerine, aile içi iletişimin nasıl yürütülmesi gerektiği hususunda yardım edilebilir. Toplum olarak konuşma, dinleme ve anlama hususunda meydana gelen birtakım kişisel sıkıntılarımızı ve anlaşmazlıklarımızı aile içine taşımaktan kaçınmalıyız. Sorunların çözümüne katkı sağlamak için kelimelerin, bugün bile tam olarak kavrayamadığımız sihirli gücünü yeniden keşfetmeli ve onları aile ortamında en iyi şekilde kullanmalıyız.

Aile içi şiddetin çözümüne katkı sağlayabilecek hususlardan biri de, aile büyüklerinin, yeni evlenen çiftlere direk müdahale etmek yerine, onlara samimi bir biçimde danışmanlık yapmalarıdır. Bunun tersi fiil ve uygulamaların aile içi iletişimde önemli kırılmalara neden olduğunu tercüme ettiğim karar metinlerinde belirgin örnekleriyle gördüm. Dolayısıyla, aile birlikteliğinin çatışmadan uzak olması ve sağlam bir biçimde yürütmesi için ailede bulunan herkesin üzerine düşeni yapması gerekmektedir.

Aile bireylerinin; özellikle eşlerin, ev yıkan değil ev yapan tavırlar içerisinde olmaları, birbirlerini yaralayacak dil kullanımlarından kaçınmaları gerekir. Ayrıca eşler, yukarıda birkaçı zikredilen atasözlerini, deyimleri ve özlü sözleri; aile içi sorunların çözümünde, kendilerine yardımcı bir hayat rehberi olarak kabul etmelidirler.

KAYNAKLAR

- Alan, Y. (2005). *Lisan ve İnsan*, İzmir: Çağlayan Yayınları.
- Çiftpınar, B. (2003). *Dil ve Sözel Şiddet*, Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, 4/5 45-57.
- Çotuksöken, Y. (2004). *İlköğretim Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Ergin, E. (1999). *Üniversiteler İçin Türk Dili*, İstanbul: Bayrak Basım/Yayımlar/Tanıtım.
- <https://www.larousse.fr> > dictionnaires > francais > langue
- Kanbay, Y. Işık, E. Yavuzaslan M. Keleş, S. (2012) Hemşirelik Öğrencilerinin Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Görüş ve Tutumlarının Belirlenmesi, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi / Gümüşhane University Journal Of Health Sciences*, 1/2, 107.
- Kayaalp, İ. (1998). *İletişim ve Dil*, Ankara: TDV Yayınları.
- Lifetime English *Büyük İngilizce-Türkçe Türkçe-İngilizce* (2004) Sözlük, Ankara: Alfa Yayınları.
- Lök, N. Başoğul, C. Öncel, S. (2016) Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Psikososyal Desteğin Önemi *Effects Of Domestic Violence On Children And Significance Of Psychosocial Support, Psikiyatri Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 8/2,155-161.

- Maurice D., Marcel C., Maurice L. (1972). *Dictionnaire Bordas*, Paris: Bordas.
- Mutçalı, S. (2011). *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- Page Zara, A. Veince, M. (2008). *Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme, Türk Psikoloji Yazıları*. 11/22, 81-94.
- Porzig, W. *Dil Denen Mucize*, (1995). (Ç. Ülkü, V.) Ankara: TDK Yayınları.
- Saraç, T. (1990). *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük Grand Dictionnaire Français-Turc*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Şemseddin S. (1898). *Kamûs-i Fransevî Fransızcadan Türkçeye Lügat Dictionnaire Français-Turc*, İstanbul: Mihran Matbaası.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1995). *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, Ankara.
- Türkçe Sözlük, (2011). Ankara: TDK Yayınları.